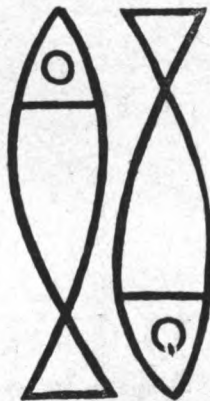

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

H. AMELINK

Blijdschap

Fil. 4:4-7

Er zijn tegenwoordig veel redenen, die onze blijdschap temperen. Het zal overigens altijd wel zo geweest zijn. In deze brief van Paulus wordt opmerkelijk veel over blijdschap gesproken. Als ik goed geteld heb wel tien keer. In zulk een korte brief toch wel opvallend. Paulus is zich zelf daarvan ook wel bewust, meen ik, als hij zegt: „Hetzelfde aan u te schrijven is voor mij niet verdrietig en voor u is het veilig.” Inderdaad: de brief van de blijdschap.

Dit alles is des te opvallender, als we bedenken dat Paulus, als hij dit schrijft in de gevangenis zit. Het is dat hij het zelf zegt. Anders zou je het uit de inhoud van deze brief niet afleiden. Je zou eerder denken aan een schrijver, die het in alle opzichten meezit. Hij ondergaat het martelaarschap. Toch is er het „trots nochthans”.

Deze blijdschap in deze brief bedoeld kan er blijkbaar zijn in alle omstandigheden. Welke ook. Het bevel om te allen tijde verheugd te zijn betekent dan ook in alle omstandigheden. Voor Paulus zelf in de gevangenis, voor de Filippenzen erbuiten.

Waarom kan die blijdschap er zijn? Omdat het een blijdschap is in de Here. In de Kurios.

Want dat betekent dat onze Heiland de Heer is en hoe Hij alle macht heeft gekregen daarover heeft Paulus gesproken in hoofdstuk twee. Omdat hij het Gode gelijk zijn niet geacht heeft als iets om te roven, zoals de eerste Adam, en Hij de gestalte van een slaaf heeft aangenomen en de slavendood is gestorven, daarom heeft God Hem een Naam gegeven welke boven alle naam is. Daarom zal alle knie zich voor Hem buigen. Alle tong zijn eer betuigen.

Deze Jezus Christus als Heer hebben betekent alles hebben wat een zondaar nodig heeft. Daardoor heeft hij deel aan het offer door Hem gebracht: vergeving der zonden en het eeuwige leven, maar ook alles wat nodig is om zo ver te komen. Om Hem is God niet tegen ons, maar voor ons en zijn de machten, die het ons zo moeilijk kunnen maken toch maar schepselen, die ons niet kunnen scheiden van de liefde Gods.

Dat is de grootste en diepste vreugde die er is in de wereld: van Hem te zijn. Verblijdt u. Het is een bevel van God tot de zondaar.

—o—

Mag een christen niet bedroefd zijn? Uiteraard wel. Van de Heiland staat geschreven dat Hij weende bij het graf van Lazarus. Pau-

lus is bedroefd over zijn verleden als kerkvervolger. Ook in deze brief weet hij van droefheid te spreken (2 : 27, 28).

Als we de reden nagaan die kerkmensen veelal opgeven, waarom het bij hen ontbreekt aan blijdschap, die de H. Schrift van ons vraagt dan is daar b.v. de twijfel. Daarbij moeten we dan direct maar vaststellen dat twijfel zonde is, omdat er geen enkele reden toe is. God is zo betrouwbaar. Jezus Christus is echt aan het kruis gestorven voor zondaren en een iegelijk die de naam des Heren aanroept, zal behouden worden.

Vaak wordt gezegd: het leven is zo druk. We komen gewoon niet toe om zelfs maar na te denken over deze zaken. Nu zal ik de laatste zijn, die ontkent dat we een gejaagd leven hebben. Ook de welvaart brengt niet met zich mee dat we het minder druk krijgen. Het tegendeel is het geval. Er is veel dat onze aandacht in beslag neemt. Maar we zullen de hoofdzaak de hoofdzaak moeten laten in ons leven. (1 : 9, 10). Paulus bidt voor de kerkleden in Filippi. We moeten onder de tucht van het Woord Gods weten te onderscheiden waarop het aankomt. We zullen daarom ook het belangrijkste het belangrijkste moeten laten.

Ook geldelijke zorgen zijn er. Toch geldt ook dan het woord: weest in geen ding bezorgd. En de zaken, waarom we ons zorgen maken, moeten we bekend maken bij God. Er bestaat een open weg voor het met zorgen beladen gemoed. Omdat God voor ons is, daarom zijn we ontslagen van het voor ons zelf zijn. Dankbaarheid is niet het einde van alle verdriet en moeite, maar wel het einde van alle zorgen. Paulus spreekt ook daarover in deze brief. Hij had echt niet „makkelijk praten”. De gemeente van Filippi had hem geldelijk gesteund. Maar hij weet toch te zeggen: ik weet met de omstandigheden, waarin ik verkeer genoeg te nemen. Hij weet wat overvloed is. Hij weet wat gebrek en zelfs honger is. Maar hij is in staat alle dingen te dragen, door Christus, die hem krachten geeft (4 : 10-13).

Er kan zorg zijn voor de toekomst. Voor vervolging. Maar dan kan en moet het kruis dapper gedragen worden achter de Heiland aan (1 : 29, 30). Ook behoeven we ons niet af te vragen of het koninkrijk wel komt. Want het komt zeker. Al is het door lijden heen. We moeten door veel verdrukkingen heen het koninkrijk binnen gaan. Zelfs de dood kan ons van de liefde Gods niet scheiden (3 : 20, 21), hoezeer die dood een vijand is.

En de kerkelijke gedeeldheid? De onenigheid in de kerk? Mogen deze zorgen onze blijdschap roven? Het antwoord is: nee. In geen ding bezorgd zijn.

De Filippenzen waren bezorgd over Paulus' situatie. Paulus in de gevangenis! Wat moet er dan van de prediking van het evangelie terecht komen? Nu, daarop geeft Paulus ook een antwoord. Wat een belemmering schijnt te zijn, zal toch blijken te helpen (1 : 12, 13).

Als we onze blijdschap in de kerk hadden, dan raken we die nu wel kwijt. Maar dat is dan maar goed ook. Want hoezeer de gemeente een planting des Heren is, ze bestaat uit mensen. Zij kunnen ons niet helpen. Maar onze blijdschap mag een blijdschap zijn in de Heer van de kerk.

Is het dan allemaal niet erg? Zeker, zeker. Hoe moeten we eronder verkeren?

Nu: we worden aangespoord om eensgezind te zijn (2 : 2 vv). Dat maakt de blijdschap van de apostel volkomen. Verder dienen we alle aantastingen van de waarheid van het evangelie — de vrijspraak van de zondaar zonder iets van de mens erbij — af te wijzen. Om Jezus' wil (2 : 2, 3). Op dit punt dienen we ook eensgezind te zijn. En als er andere punten zijn, waarover we uiteenlopend denken (3 : 15), dan is er een belofte dat God ons zal duidelijk maken wat ons ontbreekt, als we bij deze leer maar blijven. En dan kan er ook wel eens gepredikt en geschreven worden uit verkeerde motieven. Paulus had last van mensen, die het evangelie predikten met de onzuivere bedoeling hem de gevangenschap moeilijker te maken (1 : 17). Maar dan toch weet hij te zeggen: als Christus maar gepredikt wordt! Daarover zal ik me altijd verblijden. De onzuivere motieven zullen we dan hebben te dragen. Als er maar gebleven wordt bij hetgeen we bereikt hebben: de vrijspraak van de goddeloze uit genade alleen. Dan is er ook de belofte dat christenen elkaar zullen vinden. Menselijk onmogelijk. Voor de Here zijn alle dingen mogelijk.

G. JANSSEN

KERKELIJK Leven

DE POORT GESLOTEN

(4)

De Open Brief en de Vrijmaking

In het hoofdstuk: Wormer en de Confessie handelt het rapport-Douma in een aparte paragraaf over de Open Brief en de Vrijmaking.

Geciteerd wordt dezelfde passage uit de Open Brief als ook de generale synode van Amersfoort-West naar voren haalde en ze zeggen, dat hierin de belijdenis niet werd nagesproken.

Het is deze, die het zogenaamde vrijmakingsgeloof verwierp, volgens het rapport:

„De vrijmaking vond plaats overeenkomstig art. 28 N.G.B. Het zou geweest zijn een zich voegen bij de ene ware kerk, die onze geloofsbelijdenis conform de Schriften kent. Deze ware kerk wordt in deze landen vergaderd op de aloude grondslag van de Gereformeerde Kerken, nl. Gods Woord en de Drie Formulieren van Enigheid, terwijl haar kerkelijk samenleven alhier wordt geregeld door de Dordtse Kerkenordering. De vrijmaking, die tegen confessionele insluipsels en Kerkrechtelijke misgrepen en verschuivingen het historisch Gereformeerd karakter van de kerk alhier handhaafde, bewaarde ons zo bij Gods ene kerk op aarde.”

Van deze passage heeft de buitengewone particuliere synode van Noord-Holland '67, die revisie verzocht van het besluit tot heenzending van ds. Schoep, gezegd dat daarin wordt afgewezen de gedachte dat de vrijmaking was een zich overeenkomstig art. 28 N.G.B. afscheiden van de valse kerk en van degenen, die niet van de kerk zijn en een zich voegen bij de ware kerk.

Daarop maakte de generale synode van Amersfoort-West aanmerking, merkt het rapport-Douma op en het zegt zelf dat de particuliere synode iets anders las dan er stond.

Wat stond dan wel in deze passage volgens de generale synode van Amersfoort-West, waarbij het rapport-Douma zich aansluit?

Schrikt u niet: dat ontkend wordt dat de ware kerk in deze landen vergaderd wordt op de grondslag van Gods Woord en de Drie Formulieren van Enigheid.

Dát zou de Open Brief als „vrijmakingsgeloof” afwijzen.

—o—

Laat nu zien wat van dit alles waar is.

De eerste vergissing, die het rapport maakt, is dat het in deze aangevochten passage zou gaan over het „vrijmakingsgeloof”.

Daar handelt in de Open Brief het voorafgaande stuk over en wel onder het duidelijke kopje „Vrijmakingsgeloof”. Wil men weten wat de Open Brief onder Vrijmakingsgeloof verstaat, dan moet men onder dát kopje gaan lezen.

Dat wordt, kort samengevat, als volgt omschreven:

Christus zou in de jaren '44 en volgende door de Vrijmaking een nieuw werk van kerkreformatie ten uitvoer hebben gelegd. En daardoor is het gevoelen sterk verdrongen dat de Vrijmaking een noodzakelijke maar niettemin pijnlijke breuk was met broeders van eenzelfde huis. En daardoor wil men niet meer weten van pogingen tot verzoening en herstel en wordt de kring, die we met de

Vrijmaking verlieten, steeds meer tot besmet gebied verklaard. Men mag niet meer naar hen omzien.

Zie hier het „vrijmakingsgeloof”, volgens de Open Brief.

—o—

En daarop volgt dan de klacht, dat dit „vrijmakingsgeloof” officieel kerkelijk of semi-officieel ten nauwste verbonden wordt aan de geloofsbelijdenis, confessioneel geijkt en zo voor velen zeer verbindend.

Dat gebeurt dan door te zeggen... en hier volgt dan de veelvuldig geciteerde, ook in het begin van dit artikel aangehaalde passage, die aldus begint: De vrijmaking vond plaats overeenkomstig art. 28 N.G.B.

Dit staat allemaal onder een nieuw kopje: Ware kerk.

De strekking van deze passage is nu toch wel duidelijk.

Zij is niet, zoals de generale synode van Amersfoort-West zei: de vrijgemaakte kerken staan niet op de grondslag van Gods Woord en de drie formulieren van enigheid.

Nu ik dit na geruime tijd nog eens weer lees, vraag ik mezelf af: Hoe is zo'n dwaze exegetische mogelijk. Wat hier gezegd wordt is zonder meer onzinnig.

Waarop zouden volgens de Open-Briefschrijvers onze kerken dan wél staan. Op welk een grondslag dan wél? Die van de Koran soms?

De Open Brief zegt zelf tegen het slot dat het reformatorisch volksdeel, zij het in velerlei stijl, bouwt op dit fundament, d.i. Gods Woord en de drie formulieren van enigheid.

—o—

De buitengewone particuliere synode wees terecht als strekking van deze passage aan dat de vrijmaking niet was, volgens de Open Briefschrijvers dan altijd, een zich overeenkomstig art. 28 N.G.B. afscheiden van de valse kerk en van degenen, die niet van de kerk zijn en een zich voegen bij de ware kerk. Dát noemde hij vrijmakingsgeloof, dat niet kerkelijk geijkt mocht worden.

Men leze er toch dat gedeelte, dat staat onder het kopje „Vrijmakingsgeloof” nog eens op na. Ik vatte het samen: De Vrijmaking was een nieuw werk van kerkreformatie en niet een pijnlijke breuk met broeders van hetzelfde huis. Hun kring is besmet gebied. Men mag niet meer naar hen omzien.

Zó spreekt men over de valse kerk en haar leden.

Dát, zo zegt de Open Brief in de geciteerde passage, wordt nu confessioneel geijkt, door te spreken, zoals in die passage gebeurt. D.i. de gedachte, dat we bij de Vrijmaking de valse kerk verlieten om weer ware kerk te zijn, die wordt confessioneel geijkt en dát is ontoelaatbaar.

Dat is de strekking van deze passage, gelezen in het verband.

—o—

Zo heeft ook de opsteller van de Open Brief zelf deze passage verklaard, direct na het conflict ter generale synode van Amersfoort-West, nl. in zijn Verweerschrift voor de particuliere synode. Ik citeer de eigen uitleg van de schrijver:

„De Open Brief spreekt nu echter in de bewuste passage over de overtuiging, dat deze vrijmaking een zich voegen bij de ware kerk was. Een bewaard worden door die vrijmaking bij Gods ene kerk op aarde. Dat wil zeggen, dat naar deze overtuiging — die

van het zgn. vrijmakingsgeloof, G.J. — de vrijmaking uitleidde uit een gemeenschap die geen kerk meer mag heten; dat de vrijmaking naar de letterlijke bewoordingen van art. 28 N.G.B. was „een zich afscheiden van degenen, die niet van de kerk zijn”. Want zonder vrijmaking was men niet bij de ene ware kerk gebleven. Via de vrijmaking voegde men zich er weer bij, já bleef men er bij bewaard. Zulks alles in diè zin overeenkomstig art. 28 N.G.B.”

De commissie-Douma valt de Open Brief bij!

Nee, ik spot niet.

Ik spreek de waarheid in volle ernst, al bevat zij ironie.

De commissie-Douma valt de Open Brief bij op dit punt.

We hebben de strekking van de bewuste passage boven aangegeven en gehandhaafd tegenover andere „uitleg”. Niet eigen oordeel, maar de strekking die de ondertekenaars er in hebben gelegd, gaven we aan.

Kort gezegd: De vrijmaking was niet een zich afscheiden van de valse kerk en vooral: aan die gedachte mag men niet confessioneel binden! Zo las ook de buitengewone p.s. deze passage.

Dat is verkeerd gelezen, zegt het rapport-Douma.

De Generale Synode van Amersfoort-West maakte in haar antwoord aan de buitengewone particuliere synode van Noord-Holland hierop aanmerking.

En nu komt het.

„Dat laat zich alleen verstaan”, aldus concludeert het rapport, „wanneer de Generale Synode uit het „zich voegen bij de ene ware kerk” niet bindend wilde laten voortvloeien, dat wij ons in de Vrijmaking dus van de valse kerk hebben afgescheiden”.

Zo stond het er.

In een noot valt nog te lezen: „Hierbij valt op te merken, dat geen enkele Generale Synode na de Vrijmaking heeft gesteld, dat de Vrijmaking een afscheiding van de valse kerk genoemd zou moeten worden.”

Nu, dát is het juist, wat deze zo aangevochten passage uit de Open Brief betoogde, naar de eigen uitleg van de opsteller en blijkens heel het verband...

—o—

Hoe is tegen deze passage door velen getoond: de Vrijmaking zou nota bene geen afscheiding van de valse kerk zijn geweest!

Maar Open Brief en commissie-Douma zijn het er over eens, dat aan deze beschouwing niet confessioneel gebonden dient te worden. Dat heeft de generale synode van Amersfoort-West niet willen doen, zegt de commissie.

Oordeelsverzwakking in Noord-Holland?

Het rapport-Douma herinnert er aan dat de generale synode van Amersfoort-West de buitengewone particuliere van Noord-Holland verweten heeft de ogen gesloten te houden voor het feit, dat de Open Brief stelde dat het slechts twisten en veten zijn. Jie ons van de synodale kerken gescheiden houden.

Dit verwijt was onbillijk, want deze particuliere synode was niet bijeengeroepen om over de Open Brief te oordelen; ook niet om haar oordeel te geven over de twee passages, die door de generale synode van Amersfoort-West naar voren waren gehaald om op grond daarvan ds. Schoep heen te zenden, maar om

te bezien of het oordeel van de generale synode over deze twee passages haar heenzenden van ds. Schoep rechtvaardigde.

Een kerkelijke vergadering is geen opperbestuur over de kerken, maar heeft zich aan haar opdracht te houden.

Van oordeelsverzwakking was hier daarom geen sprake. Het rapport-Douma spreekt hier zonder grond.

Zoals het ook zonder grond spreekt over de gevolgen van deze oordeelsverzwakking. Die zouden hierin zijn uitgekomen dat de predikanten van Amsterdam-C. en Amstelveen ongehinderd hun gemeenten konden leiden in de richting van de synodale kerken. Ze „konden hun gang gaan binnen de classis Amsterdam, die hen beschermde, maar die hun gemeente aan de verstrooiing prijs gaf.” Dit geldt dan in het rapport van de predikanten van Amsterdam-Centrum. En t.a.v. de predikant van Amstelveen zou gelden, dat in de classis pas van hem geconstateerd werd, dat hij bezig was om de weg naar de gebonden kerken te banen, nádat hij de kerken verlaten had.

Dit zijn niet meer dan fabeltjes.

Het heengaan van de predikanten van Amsterdam-Centrum en van die van Amstelveen vond zijn redenen in de tegenkanting die zij voor hun standpunt ondervonden binnen het ressort der classis en in de besluiten van hun eigen kerkeraden om de weg naar de gebonden kerken niet te gaan.

Ik zou de correspondentie en een instructie op de classis kunnen publiceren.

Zichzelf opwerpend Hof van Cassatie, zonder beroep

Wanneer we dit alles overwegen, mag ons één ding niet ontgaan.

De buitengewone particuliere synode van Noord-Holland '67 heeft zich tegen de heenzending van ds. Schoep door de generale synode van Amersfoort-West verzet en vond haar argumenten inzake de ondertekening van de Open Brief onvoldoende en gaf daarvan in een revisie-verzoek aan deze synode breed rekenschap.

Deze generale synode wees de aangevoerde argumenten af, maar vond geen reden om uit te spreken dat de particuliere synode de band aan de belijdenis losmaakte en dat derhalve haar overige afgevaardigden ook moesten worden heengezonden, m.a.w. dat de kerken in Noord-Holland niet in het Kerkverband gehandhaafd konden worden. Zij heeft ook niets, dat in deze richting kon wijzen, uitgesproken.

Hierop heeft ook, als ik het goed begrepen heb, prof. Van Bruggen ter generale synode van Hoogeveen gewezen.

Verschillende kerken in Noord-Holland als die van IJmuiden, Alkmaar, Broek op Langedijk, Enkhuizen hebben dit wel gedaan en een nieuw verband gesticht. In andere kerken hebben bepaalde groepen hetzelfde gedaan en zich afgescheiden van hun kerk, zoals te Amsterdam-Centrum, Amsterdam-Zuid en Amsterdam-West, Amstelveen, Wormerveer, Krommenie, Haarlem, Heemstede.

De generale synode te Hoogeveen heeft dit óók gedaan. Zonder dat er na Amersfoort-West werkelijk nieuwe zaken aan de orde zijn gekomen, is zij uitgegaan boven wat de synode van Amersfoort-West uitsprak en deed en sneed zij, als een Hof van Cassatie, nu maar de band met Noord-Holland door. Zonder enig beroep op haar, zoals we in het eerste artikel gezien hebben.

Amersfoort-West is haar blijkbaar niet goed en krachtig genoeg geweest.¹⁾

Een toenemende radicalisering wordt hier zichtbaar, die dan heeft geleid tot een breuk, zoals we die nu hebben. Men moet teruggaan tot de tijd van verwarring en twist in de eerste decennia na de Afscheiding, om iets soortgelijks te vinden.

En nu zijn dan de afgevaardigden van IJmuiden en daarin de kerken, die hen gezonden hebben aanvaard. Daartoe behoren verschillende kerken, die bestaan uit leden, die zich hebben afgescheiden van hun gemeenten en daarin boven Amersfoort-West uitgingen en het recht in eigen handen namen.

De generale synode van Hoogeveen oordeelt in het besluit, om de deputatie-IJmuiden te aanvaarden dat deze generale synode niet geroepen is een uitspraak te doen over omstandigheden en verwickelingen, die zich in de kerkelijke strijd plaatselijk hebben voorgedaan, maar deze slag om de arm neemt niet weg, dat zij deze scheuringen voor haar rekening neemt door deze gemeenschappen als kerken te aanvaarden, middels deze afvaardiging.

Dat wast het water van de zee niet af.

Deze slag om de arm is een noodsprong.

De commissie heeft dit oordeel dan ook later ingevoegd, nadat er op gewezen was dat de synode door de aanvaarding van haar concept-besluit de verantwoording voor die scheuringen op zich zou nemen, terwijl art. 28 N.G.B. stelt, dat men zich alleen mag afscheiden van de valse kerk.

Met deze slag om de arm probeert de generale synode zich aan deze verantwoordelijkheid te onttrekken.

Tevergeefs echter.

¹⁾ Dr. Douma heeft op de g.s. gezegd dat de besluiten van de buitengewone p.s. van Noord-Holland nog niet doorgewerkt waren in de kerken. Daar moest blijkbaar eerst op gewacht worden, voordat er forse maatregelen genomen konden worden.

Dat is onjuist.

De zaak van de heenzending van ds. Schoep was in de kerkeraden besproken. De voorstellen ter p.s. kwamen uit de kerken op. De zaak was terdege voorbereid.

Gebed

Wij leggen onze handen in Uw handen
En gaan getroost de weg, die Gij ons wijst.
Gij kent de smaad, de onverdiende schande
Die als een zwarte muur rondom ons rijst.

Gij kent de tranen Heer, en de gebeden
De moeiten, en het machteloos verdriet.
U zag ook het verkeerde dat wij deden
Vergeef het ons, en doe Uw toorn teniet.

Geef, dat wij alle hulp van U verwachten
En steunen op Uw heilig Woord alleen.
Wie ons veracht, Gij zult ons niet verachten
Wie ons verlaat, Gij gaat nooit van ons heen.

Doe onze harten toch van liefde branden
En breek de muur die tussen broeders rijst.
Wij leggen onze handen in Uw handen
En gaan getroost de weg, die Gij ons wijst.

E. IJskes-Kooger

TE BERDE

Mijn oude vriend – hij is dicht bij de negentig dan bij de tachtig – heeft zijn intrek genomen in een bejaardenhuis.

Je zou ook kunnen zeggen dat hij in dat huis is opgenomen.

Voor hem zijn intrek nemen en opgenomen worden geen tegenstellingen.

Hij weet dat hij niet wordt gemanipuleerd. Voor Paulus, zegt hij, was intrek nemen en opgenomen worden ook hetzelfde, want hij kende iemand, die voor hem zorgen wilde.

Toen hij kwam werd hij in de hall ontvangen door een zuster, van wie hij de naam nog niet weet, hoewel ze hem die wel driemaal heeft genoemd. Er zit, meente hij, een o, een a en een i in. Zo op het gehoor, in de spanning van de kennismaking met het onbekende, scheen haar naam te lijken op die van zo'n afschuwelijke romeinse keizer, van wie hem vroeger op school verteld werd, dat hij de christenen voor de wilde beesten wierp.

Niet, dat zuster-o-a-i ook maar iets met die keizer gemeen heeft. Zij heerst niet, maar dient. Ze verwoest niet, maar zorgt. Ze is de vriendelijkheid zelf.

Als het rekenkundig getal van haar jaren de maatstaf voor haar leeftijd zou zijn, zou je haar niet jong meer mogen noemen.

Maar zo is het niet, want haar ogen zijn licht en uit de band van haar kap springt koket een grijze krul.

Haar hele voorkomen zegt: voor wie ik liefheb wil ik heten.

Dat haar naam voor hem latijn is zal wel komen, omdat hij gervrijg is en het bejaardenhuis erka.

Op de étage waar zijn flatje ligt heeft hij die naammoelijkheid niet. Daar dient zuster Hermine. Hij ontmoette haar voor het eerst, toen hij zijn nieuwe woning verkende. Nieuwsgierig als hij was, trok hij aan een geheimzinnig koordje, dat naast het closet hing. Terwijl hij nog speurde in hoeken en gaten wat de gevolgen van deze daad zouden kunnen zijn, viel zuster Hermine de kamer binnen met de vraag wat er aan de hand was. Het koord bleek instrument voor hulp in nood te zijn, al was het ook wit en niet scharlaken rood, zoals dat in de woning van Rachab van Jericho.

Zuster Harmine zorgt nu voor hem.

Ze doet de duizendeneen kleine dingen, die alleen een vrouw kan doen en die maken dat een man zich thuis voelt.

Ze vindt zelfs tijd om met hem te praten over de dingen die hem interesseren.

Soms praten ze samen over de kerk en over hun geloof in Jezus Christus.

En zo is het gekomen, dat hij zuster Hermine wel eens iets uit Opbouw laat lezen, want op dat blad is hij geabonneerd.

Dat hij Opbouw leest, is geen geringe zaak. U moet daar niet gemakkelijk over denken. Zijn ogen zijn niet zo goed meer. Om te kunnen lezen, gebruikt hij een vergrootglas.

Sommige schrijvers in Opbouw beklagen zich er over, dat hun artikelen met een vergrootglas worden gelezen. Dit is onbegrijpelijk. Een lezer die blind is door gebrek aan vertrouwen ziet met een glas toch ook niets en als hij in het artikel de broeder ziet, is het bemoedigend dat hij de moeite neemt. Dan zit er in het lezen een stuk solidariteit.

Mijn oude vriend slaat natuurlijk wel artikelen over.

TE BERDE bij voorbeeld, leest hij niet. Hij zegt dat de letters voor hem te klein en te vet zijn, maar dit kan ook een barmhartige manier wezen om een schrijver duidelijk te maken, dat diens produkten niet onmisbaar zijn.

Nu er in de kring van de persvereniging discussies gaande zijn over het redactionele beleid van Opbouw lijkt het goed zich de abonnees voor ogen te stellen. In een strijdsituatie wordt onze blik zo gauw versmald. Kom, scribenten, twee kent u er nu.

En wat de openheid betreft, die is er al. Door hen. In de mocrowereld van het bejaardenhuis ontlukt een bloem van echte oecumene.

C. HUIZINGA

Jeroesjalajim Zahaab

Arad, 15 mei 1969

Eén van de meest populaire liedjes in Israël draagt de titel, die ik boven dit artikel schreef: Jeruzalem is van goud. Daar is iets van waar. Natuurlijk niet letterlijk maar figuurlijk. Jeruzalem is een heel bijzondere stad. Niet voor niets staat in de grote Heilige Grafkerk midden in het schip een kelk op de vloer: hij wijst aan de navel, het middelpunt van de wereld. Jeruzalem is uiterlijk een prachtige stad. Dan denk ik vooral aan het zgn. Oud Jeruzalem, het voormalige jordaanse gedeelte. Daar liggen vrijwel alle „heilige plaatsen”. Het Nieuw Jeruzalem (niet dat van Openb. 21!) is pas veel later gebouwd, heeft wel belangrijke moderne gebouwen als de Hebreeuwse Universiteit, de Kuesseth (het parlamentsgebouw) of het Hadassaziekenhuis. Maar dit Nieuw Jeruzalem deed mij soms meer denken aan Amsterdam dan aan de heilige stad van de Bijbel. Dat doet Oud-Jeruzalem wel. Wat boeit in deze stad? Dat zijn weer verschillende factoren, die met elkaar samenwerken. Ik heb ze al eens eerder genoemd: het toeristische, het oosterse, het historische en het religieuze. Laat ik eens met het laatste beginnen.

We kwamen in Jeruzalem aan op vrijdag 9 mei tegen een uur of vier. We gingen vanuit ons hotel dadelijk naar wat op de opschriften „the wailing wall” wordt genoemd: de klaagmuur. Om daar te komen gingen we de grote Damascuspoot door, één van de poorten in de door de Turken in de 16e eeuw gebouwde muur, die een groot deel van de oude stad omsluit. Je komt dan terecht in een wirwar van straatjes, heel nauw, stegen soms. Voor je ogen speelt zich in die straatjes het dagelijkse oosterse leven af. Koopliden prijzen hun waren aan; slaggers villen schapen; limonadeverkopers schenken uit grote vaten; souvenirverkopers — en die zijn hier ontelbaar — trekken je aan je jas. Een ononderbroken stroom mensen perst zich door de nauwe straatjes — westerse toeristen, gesluisde arabische vrouwen; arabieren met hun schilderachtige hoofddoeken, joden, armeniërs. Zo moet het op de Pinksterdag zijn geweest, heb ik vaak gedacht: mensen uit alle landen zijn hier bijeen.

Wij waren op weg naar de Klaagmuur. Daar was hij opeens: omhoog klimmend langs één van de vele trapjes waarmee hier het ene straatje in het andere overloopt, stonden we opeens om een open plein, kennelijk sinds kort aangelegd met op de achtergrond een oude hoge muur bestaande uit zware vierkante stenen, volgens de overlevering nog een laatste rest van Herodes' tempel. Het plein was in tweeën gedeeld door een hekwerk dat rechtstandig op de muur stond. Het rechter en verreweg het kleinste gedeelte was bestemd voor de vrouwen. Daar moest mijn vrouw zich heen begeven, het linker en stellig wel een tweederde deel van de muur omvattend stuk, was voor de man-

nen. Nu, die stroomden daar samen tot vlak vóór de muur. Tegen de muur stonden voorts enkele met fraaie fluwelen kleden bedekte thorakasten. Het was vrijdagavond, vooravond van de Sabbath. Vóór de muur staande zegden daar tientallen joden hun gebeden. Wat een verschillende mensentypen waren dáár te zien. Een groot deel van de bidders bestond uit de Chassidim, de zeer orthodoxe joden die hier in Jeruzalem hun eigen kwartier, het zgn. Mea Sjarim, hebben. Wat een gezicht! Velen van hen droegen nog de kleding die in de achttiende eeuw in de Poolse en Russische ghetto's gedragen werd. Ongelogen: grote hoeden met bontrand, net berenmutsen in dit half-tropische Jeruzalem, met een temperatuur van tegen de 80°; kuitbroeken zoals de dominees bij ons droegen toen het ambtsgewaad nog gangbaar was. Soms witte kousen met schoenen met gespen; papillotten langs hun voorhoofd hangend omdat de hoeken van het hoofd niet geschoren mogen worden; zwarte slappe hoeden: een vreemde verstarring van religie en leven. En dat alles stond luid

dom waar het zelfbewustzijn en de overwinnende kracht van het vroege mohammedanisme in zijn gloriëtijd uit spreekt.

Zaterdagmiddag gingen we naar de Heilige Grafkerk, gebouwd boven de plaatsen waar Golgotha en het graf van de Here Jezus zouden zijn geweest. Het zit met vele van de heilige plaatsen zo: nadat het Christendom praktisch staatsgodsdienst was geworden onder Constantijn plm. 320, ging Helena, de vrome moeder van keizer Constantijn naar Jeruzalem (326) en liet zich daar de heilige plaatsen aanwijzen. Toen reeds werd hier een kerk gebouwd. Maar als bij zovele plaatsen in het heilige land: de kruisvaarders verfraaiden en vergrootten de kerk. En zo staat daar nu de Heilige Grafkerk. Het heeft weinig zin om te twisten over de vraag of deze kerk nu werkelijk boven Golgotha en boven het heilige graf is gebouwd. Ik ben persoonlijk geneigd in het algemeen aan de oud-christelijke traditie inzake de heilige plaatsen een behoorlijke prioriteit toe te kennen. Men kan aannemen dat vanaf het eerste begin van de christelijke kerk te Jeruzalem de plaats waar de Heiland geleden heeft en het graf waarin Hij begraven is geweest in ere zijn gehouden en eerbiedig aangewezen. Men kan zich wél afvragen wat er van deze plaatsen na de verwoesting van Jeruzalem in 70 n. Chr. geworden is. En verder heb ik de gedachte, dat in deze Heilige Grafkerk Golgotha en het graf van Jezus in de hof van Jozef veel te dicht bij elkaar liggen, hoewel anderen weer wij-

heel helpt veel beter tot het vormen van een voorstelling dan wat je in de Heilige Grafkerk te zien krijgt. Daar zijn Golgotha en het graf schuil gegaan onder wanstaltige overbouwsels, die in hun geheel weer overdekt worden door de grote kathedraal zelf.

Toch vond ik het bezoek aan deze kerk beslist niet waardeloos. Men moet a.h.w. door de religieuze opschik heen zien. Deze kerk met haar plaatsen vertegenwoordigt dan toch maar een zeer oude traditie. En het feit alleen al, dat vanaf de byzantijnse keizers dwars door de eeuwen van de kruisvaarders, Saracenen en Turken heen christenen hier hun opgestane Heer hebben aanbeden, blijft een aangrijpende gedachte.

Overigens: nergens komt de verdeeldheid van de christelijke kerk sterker uit dan op zulke plaatsen. Toen wij op zaterdagmiddag de Heilige Grafkerk betraden waren er twee diensten aan de gang. Een armenisch jongenskoor zong hymnen bij een dienst van de grieks-armenische kerk, een zijtak van de grieks-orthodoxe kerk. Voor ons besef — om het eens wat huiselijk uit te drukken — zeer verre neven in de grote christelijke familie (niet in pluriformiteitszin bedoeld!). Wat zongen die jongens geweldig mooi. Ik verstond in dat kerkelijk-grieks alleen de woorden Golgotha en Christus. Er zat in hun zingen iets triomfantelijks. Ik hoorde dat daar elke dag zó de dood en de opstanding van Christus gevierd wordt. En tegelijk was er in een andere kapel een rooms-katholieke dienst gaande waarbij een wondermooi orgelspel te horen was. Een aantal monniken in bruine habijt zong dáár de litanieën. Het was of je zo in de Middeleeuwen verplaatst was en de Jeruzalemvaarders van Jan van Scorel uit hun schilderijen in het Centraal Museum te Utrecht weer naar Jeruzalem waren teruggekeerd. Nogmaals: het is allemaal wat ver in de familie. Als wij het over de breuken in de kerk en de heling daarvan hebben, kijken wij tegenwoordig alleen naar de breuken in eigen huis (zie mijn bespreking van de brochure-Douma) maar ergens is het dan tóch in de familie. Deze kerk met zijn rijke en historische tradities herinnert de christelijke kerk aan haar enige fundament, dat metterdaad op een concrete plaats in deze gouden stad is gelegd, 1 Cor. 3:11. Aan dat fundament is in de loop van de eeuwen veel bijgebouwd: letterlijk in deze kerk en figuurlijk in het doen en laten van de christenheid. Maar zelfs hier straalt de heerlijkheid van dat fundament dwars door alle franje heen. Protestanten hebben het vaak moeilijk in Jeruzalem een positieve relatie tot de heilige plaatsen te vinden. Ze keren ze vaak geprikkeld de rug toe. De eenzame grootsheid van het Meer van Galilea spreekt ze vaak meer toe dan de permanente stroom van pelgrimerende toeristen en toeristische pelgrims, die dagelijks langs deze plaatsen wordt geleid. Ergens is dat heel begrijpelijk maar toch ten onrechte m.i. Je moet er doorheen kijken. Dat is in de kerk wel eens vaker nodig.

De zondagmorgen daarop, 11 mei, woonden we een protestantse dienst bij, 's morgens om negen uur, die geleid werd door ds. J. W. van der Hoeven, verbonden aan de Near-East-Mission een orthodoxe zending die vooral gesteund wordt door engelsprekende christenen. Verschillende leden van ons reisgezelschap hadden ds.

REISBRIEF No. 4

gebarend, soms half fluid zingend te bidden voor de klaagmuur. Is het te verwonderen dat deze religiositeit vele jonge moderne Israëli's niets meer zegt? Dát is hetzelfde jodanisme waar Paulus tegen vocht en misschien nog veel erger.

De volgende morgen gingen we naar het grote plein, waar de Dom van de Rots zoals hij officieel meestal genoemd wordt staat: de Omar-moskee. De drie grote monotheïstische godsdiensten: Jodendom, Mohammedanisme en Christendom beschouwen alle drie Jeruzalem als hun heilige stad. Vandaar dat de Omar-moskee één van de indrukwekkendste moskeeën ter wereld is. Een moskee is in wezen een gebedshuis. Gezicht naar Mekka zegt de Mohammedaan dan zijn gebeden. Eén van de merkwaardigste onderdelen van het meubilair van een moskee is dan ook een grote ouderwetse staande klok, zoals wij die ook in sommige huizen nog hebben. Hij mist nooit. Hij geeft de gebedstijten aan. In moskeeën hangt een sfeer van grote eerbied en stilte. Zo was het ook in deze Dom van de Rots, een prachtig bouwwerk nog door byzantijnse bouwmeesters gebouwd, die naar Jeruzalem gehaald werden door de khaliefen Omar en Abdoelmalek in de 7e eeuw. Midden in de moskee staat een geweldig stuk rots, dat uit de bodem oprijst en waarop Abraham zijn zoon Izaäk zou hebben geofferd. Mohammed zou vandaar ook ten hemel zijn gevaren. De Dom van de Rots is groots, imposant, versiert met prachtige ramen van gekleurd glas, een heilig-

zen op Joh. 19:41: Er was ter plaatse waar Hij gekruisigd was een hof enz. De onderstreepte woorden krijgen weer bijzondere betekenis zodra men probeert archeologisch betrouwbaar deze plaatsen te identificeren.

In dit verband wil ik er nog op wijzen, dat er sinds het einde van de vorige eeuw nog een nieuwe traditie aangaande de plaats van Golgotha en het heilige graf is gegroeid, nl. het zgn. Gordon-graf. De zaak is deze: de uit het beleg van Kharthoem bekende engelse generaal Gordon ontdekte tijdens een verblijf te Jeruzalem twee dingen. In de eerste plaats een rotsheuvel, dicht bij de Damascuspoot, waarin met enige goede wil uit de grillige rotsvormen de trekken van een gelaat kunnen worden ontdekt. Dicht daarbij werd een rotsgraf uitgehouwen in een rotswand ontdekt.

Een en ander leidde tot de conclusie, dat dit Golgotha zou zijn en het in een rotswand op ongeveer 100 m. van de heuvel ontdekte graf het heilige graf. Ook Gordon beriep zich op Joh. 19:41 en ook voor zijn ontdekking is deze Schriftplaats frappant.

Het is niet verwonderlijk, dat vooral protestanten meer waarde hechten aan het zgn. Gordongraf. Het is een verademing na al de grote en vaak pompeuze kerken die over de andere heilige plaatsen zijn gebouwd de fraaie tuin te betreden, waarin het zgn. Gordongraf ligt. Hier komt men tot een zekere innerlijke rust. Zoals het open graf in de rotswand is in ieder geval het graf van de Here Jezus ongeveer geweest. Het ge-

Van der Hoeven meermalen op de televisie zien spreken ten gunste van Israël. Maar aangezien ik zelf geen televisie heb, was hij mij onbekend. Deze dienst werd in de open lucht gehouden in de boven door mij omschreven tuin bij het zgn. Gordon-graf. Dat was een prachtige plaats voor deze Woorddienst. Ze werd gehouden vlak bij de open ingang naar het rotsgraf. Ds. Van der Hoeven preekte indringend over Deut. 8 : 3. De mens leeft niet alleen van brood, maar van alles wat uit de mond des Heren uitgaat. De dienst werd in het engels gehouden, het bekende Holy holy holy enz. werd gezongen, het was een fijne dienst waar tientallen toeristen aanwezig waren. Na alle religiositeit bij Klaagmuur, in Omarmoskee en in de Heilige Grafkerk was deze gewone preek een verademing. Er gaat inderdaad niets boven een goede concrete Schriftuurlijke preek.

Het meemaken van deze dienst bracht mij op een gedachte. Ik overpeinsde zo bij mij zelf: waarom hebben onze kerken geen man en steunpunt in deze gouden stad? Vroeger was er de zgn. joden-zending. De ouderen onder ons herinneren zich stellig het werk van ds. Jac. van Nes. Op Goede Vrijdag werd er vroeger in de Geref.

Kerken overal voor de joden-zending gecollecteerd. Wat hebben wij sinds de Vrijmaking aan de joden-zending gedaan? Niets! Zou dat komen, omdat wij geen relatie tot het oude volk van God kunnen vinden? Wij zetten om het eens wat anders dan anders te zeggen op iedere 1000 papoea's in Zuid-Irian-Barat een missionaris. Wij hebben twee missionarissen onder de roomse inwoners van Curaçao. Wij sturen ze naar Brazilië. Wat doen wij voor Israël, de beminde om der vaderen wil, Rom. 11 : 28, en naar de verkiezing? De Chr. Geref. Kerken hebben enige tijd ds. Boertien in Jeruzalem gehad. Indien er één stad ter wereld is, waar plaats is voor de arbeid in het evangelie dan in Jeruzalem. Waar kan het evangelie des vredes beter verkondigd worden dan onder Joden, Arabieren en vaak verstarde oosterse christenen? Het zal zeker geen gemakkelijke arbeid zijn. Maar ook gezien de tienduizenden toeristen-pelgrims, die er jaarlijks door deze stad trekken, zou er plaats zijn voor een steunpunt van waaruit het evangelie zoals de reformatie dat weer ontdekt heeft als het evangelie des kruises wordt verkondigd. Zou hier geen jong predikant voor te vinden zijn die tegelijk lust in studie heeft? Wat hebben tal van

christelijke kerken hier geen ver-tegenwoordigers! In het hotel waar wij logeerden hingen op een groot bord bij de ingang uitvoerige aankondigingen van kerkdiensten in allerlei talen. Er zijn kansen te over. En wat is hier voor Bijbelstudie niet veel te doen en op te steken bij allerlei archeologische diensten. Een missionair studiecentrum in Jeruzalem zou van grote betekenis kunnen zijn. Wie neemt hier een initiatief?

Jeruzalem een gouden stad: ook een stad in spanning. Bij avondwandelingen zagen wij herhaaldelijk op de hoeken van straten en kruispunten Israëliische soldaten zitten met het bekende Uzi-ge-weer tussen de knieën. Op weg naar de Klaagmuur zag ik ze Arabieren fouilleren. In het Rockefeller-museum met zijn opgravingsschatten moesten de dames hun tassen openmaken. „Security”, zeiden de wachters: Dát is ook een kant van deze gouden stad. Arabieren, Saracenen, Kruisvaarders en Joden hebben om haar gevochten. Christus bevocht er de overwinning. Eens en voor goed. Jeroesjalajim Zahaab.

Met hartelijke groet vanuit Arad, in het hart van de Negeb, uw,
R. H. Bremmer

Kerken schreven

SLIEDRECHT

21 april 1969

AAN DE GEMEENTE

Broeders en Zusters,

Zoals u allen bekend is gaf de kerkeraad op 1 januari 1969 de volgende verklaring:

— „De kerkeraad kan zich niet neerleggen bij de breuk in de vrijgemaakte kerken en blijft daarom alle vrijgemaakte kerken, in en buiten verband, erkennen en bejegenen zoals Christus Zelf Zijn gemeente vasthoudt en bejegt blijkens Openb. 2 en 3. Zie ook de 1e brief aan de Corinthiërs”.

Deze verklaring mag niet gelezen worden als uiting van klein-menselijke koppigheid of revolutionaire geest-drijverij, nog minder als bewijs voor meineed of ontrouw.

De kerkeraad fundeerde het bovenstaande op de Schrift. En bracht also zijn geloofs-overtuiging temidden van de kerkelijke strijd in openheid en klaarheid tot uitdrukking om voor God en mensen duidelijk te zijn. Wie de bijbel gelovig leest zal inzien waarom wij ons juist op voornoemde Schrift-gedeelten hebben beroepen. Immers wij leren hieruit hoe onze Here Jezus Zijn veelszins dwalende en afvallige gemeenten onderwijst, bemoedigt, aanspoort, ook vermaant, bestraft en bedreigt, doch deze gemeenten niettemin als kandelaars van Hem blijft bejegenen en vasthouden.

Ons beroep op de Bijbel is door de Classis afgewezen. Wij achten dit een ernstige zaak en willen daarom de gehele gemeente hiervan in kennis stellen.

Hoe oordeelde de Classis over ons luisteren naar het Schrift-onderwijs van Openb. 2 en 3 en 1 Cor.?

Hier volgt het betreffende gedeelte uit de brief, die wij ontvingen:

— „Uw vergelijking van de gemeenten vermeld in de Heilige Schrift, met de hedendaagse kerken in Nederland is onjuist.

In de eerste plaats, omdat in deze vergelijking de eeuwenlange kerkgeschiedenis, waarin de Geest van den Heere Christus de kerken naar zijn belofte in

de waarheid leidde, wordt geëlimineerd. Vanwege die leiding van Christus' Geest hebben de hedendaagse kerken meer inzicht in de Schriften dan de vroeg-christelijke gemeenten. Aan die leiding is het te danken, dat de Gereformeerde Kerken in Nederland belijdenisgeschriften bezitten, die de kerken van Corinthe en de Kleinaziatische gemeenten eenvoudigweg nog niet konden kennen. Uw wijze van vergelijken miskent in feite de leiding door den Heiligen Geest van de kerken in de loop der geschiedenis. En die manier van vergelijken wijkt af van het onderwijs des Geestes, Die de kerk oproept: houd vast wat gij hebt (Openb. 3 : 11, vgl. 2 : 25) en: hetgeen wij bereikt hebben, in dat spoor dan ook verder (Philipp. 3 : 16). Niet maar bewaren hetgeen de kerk te Corinthe eens bezat, doch ook het inzicht dat de Geest nadien geschonken heeft in de schat van het Woord.

Al vergelijkend de kerken uit de vroeg-christelijke aera met die van thans, verzuimt u — en dat is het tweede, waarop de classis u wil wijzen — het vermaan dat de Geest van Christus tot de door u genoemde gemeenten deed uitgaan, in uw overwegingen te betrekken.

Wat de gemeente te Corinthe betreft, moge u o.m. gewezen worden op het vermaan, het oude zuurdeeg weg te doen (1 Cor. 5 : 6-13), alsmede op het oordeel dat de verheerlijkte Christus aan deze gemeente voltrok (1 Cor. 11 : 30).

Ernstig zijn voorts de dreigingen aan het adres van sommige Kleinaziatische kerken: de kandelaar van zijn plaats nemen (Openb. 2 : 5); Ik zal u uit mijn mond spuwen (Openb. 3 : 16) (vgl. ook Openb. 2 : 24, 22, 23; 3 : 3).

Het vermaan en de dreiging van den Christus aan de vroeg-christelijke kerken uit het oog verliezend, verzuimt u vanzelfsprekend de dreiging van den Christus in de beoordeling van wat vandaag geschiedt, te betrekken.

In het kader van uw vergelijking tussen de vroeg-christelijke en de huidige kerken verwijst uw Raad nog naar Calvijn's Institutie boek IV, hfdst. 1, par. 14 en 15, doch u verliest daarbij uit het oog par. 12, alwaar Calvijn schrijft: „Maar mijn bedoeling is hierbij niet zelfs maar de alleringste dwalingen in bescherming te nemen, alsof ik meende, dat die vriendelijk en oogluikend mogen begunstigd worden”.

Uw bijbelse motieven overwogen hebbend, ziet de classis niet in, waar en hoe ze zich op de door u

genoemde schadelijke weg bevindt, waarvan ze zou moeten terugkeren”. —

Op de vergadering van 21 april jl. besloot de kerkeraad het volgende antwoord te geven aan de Classis:

Sliedrecht, 21 april 1969

Weleerwaarde en Eerwaarde Heren en Broeders,

Als antwoord op uw schrijven en als wederwoord op uw besluit, beide gedateerd 27 maart '69 moge het volgende voor u en voor de gemeente genoegzaam zijn:

De hoofdzaak, waarover het tussen de classis en ons gaat, betreft de centrale vraag: „Hoe wil onze Here Jezus Christus dat met Zijn gemeenten en met Zijn dienaren wordt gehandeld? Wanneer zegt Hij, de Grote Herder aller schapen, dat een gemeente of een dienaar „er-uit” moet?

Hoe zijn daarin de door Hem gestelde bejegeningsnormen, geldend, ook voor vandaag?”

Op deze kern-vraag zochten wij het antwoord in de Heilige Schrift. Waar hadden wij het anders moeten zoeken, broeders?

De Heilige Schrift is toch het enige en unieke gewaad, waarin Christus op u en ons toetreedt met Zijn gezag-hebbend Woord?

Welnu, wij zagen het antwoord in de eerste drie hoofdstukken van het boek Openbaring en in de eerste apostolische brief aan de gemeente van Corinthe.

Wij lazen daarin hoe Christus Zelf Zijn gemeenten en dienaren bejegt in vermaning en vertroosting, in bedreiging en bemoediging, in waarschuwing en onderwijzing, doch in dit alles hen vasthoudend.

Wij geloven dat voornoemde Schriftgedeelten zonder meer norm-stellend zijn, ook voor vandaag, ook voor ons, hier in Nederland.

U gelooft dit niet, blijkens uw brief.

U meent zelfs dat vergelijking der Kleinaziatische gemeenten bijv. met de hedendaagse kerken in Nederland als onjuist moet worden aangemerkt. Immers in ons beroep op de Heilige Schrift ziet u miskenning van de leiding van Christus' Geest in de kerkhistorie, miskenning van Christus' vermaan en bedreiging, óók jegens Corinthe en de gemeenten uit Openb. 2 en 3, evenals Zijn dreiging voor vandaag, terwijl u voorts meent dat de hedendaagse kerken meer inzicht in de Schriften hebben dan de vroeg-christelijke gemeenten uit die dagen van het Nieuwe Testament.

Broeders, als dit inderdaad uw gevoelen is (en uw brief vertolkt dit), dan moeten wij met droefheid constateren dat tussen u en ons een geding ligt mede ten aanzien van de vraag: „Wat heeft de Bijbel vandaag nog ons te zeggen? Is de Schrift werkelijk nog een lamp voor onze voet, een licht op ons pad, óók op ons kerkelijke pad?”

Want wij moeten uw gevoelen ten enenmale afwijzen en verwerpen. Ter fundering van deze afwijzing brengen wij het volgende onder uw aandacht:

Hoewel gener mensen schriften, hoe heilig zij geweest zijn, gelijk zijn te stellen met de Goddelijke Schriften, willen wij u nochtans wijzen op de geschriften van broeders, die nimmer om hetgeen zij daarin schreven, zijn aangeklaagd van afwijking van Schrift of belijdenis.

Allereerst wijzen wij u op *Johannes Calvijn*. Deze Schriftkenners geloofde wel dat hij Gods Woord over de gemeente van Corinthe en Paulus' bejegening dezer gemeente mocht „actualiseren” in zijn strijd tegen de Doperse scheurmaken der 16e eeuw. Zou ditzelfde dan thans in de 20e eeuw verboden zijn?

Wij verwijzen u nogmaals naar *Institutie - Boek IV - Hfdst. I, pag. 14 en 15*. Uw opmerking over par. 13 betreft niet de bejegening van veelszins dwalende gemeenten, doch het toestemmen dat de Bijbel zelf aangeeft hoe gesproken moet worden van meer- of minder fundamentele waarheden, benevens het onderling verkeer der kerken, die daarin van elkander verschillen, een andere zaak dan waarover par. 14 en 15 handelt (Paulus' houding jegens Corinthe).

Verder wijzen wij u op *Prof. S. Greijdanus*.

In zijn Korte Verklaring van Openb. 1, 2 en 3 schrijft hij bijv.:

— „Er is tussen alle gemeenten, die genoemd hadden kunnen worden, een keuze gedaan, niet door Johannes, maar door de Heere, vs. 11, 2 : 1 e.v. En deze keus zal wel voornamelijk bepaald zijn naar de geestelijke toestand en de omstandigheden van deze zeven gemeenten. Deze zeven hebben in hare innerlijke en uitwendige verhoudingen, in haar geestelijk bestaan en doen en in hare gevaren, moeiten, ervaringen, zulk een beeld vertoond, dat alle de gemeenten destijds, en die van alle volgende eeuwen, tot de laatste dag, er zich in kunnen herkennen”. —

(2e druk, bladz. 27)

Over de dienaren, in Openb. 1 met „sterren” aangeduid, schrijft hij:

— „De Heere zegt niet: de zeven sterren zijn de zeven engelen van de zeven gemeenten. Want deze sterren doelen niet enkel op die bepaalde zeven personen, die op dat ogenblik de voorgangers dezer gemeenten waren, maar op *allen*, die zulk een ambt bekleden zouden, ook wanneer deze zeven leidslieden weggefallen zouden zijn”. —

(Blz. 47)

In dezelfde Korte Verklaring lezen wij van Prof. Greijdanus dan voorts nog:

— „Iedere brief is dus tevens voor de andere gemeenten geschreven, en voor alle gemeenten op alle plaatsen en in alle tijden bestemd”. —

(Blz. 49)

— „De toestanden in de gemeente te Efeze, Smyrna, enz. tot Laodicea toe, worden *steeds* aangetroffen in de kerk, hier zó, daar anders, wel in verschillende variaties, maar naar wezen gelijk”. —

(Blz. 50)

— „Deze brieven zijn *alle eeuwen* door bedoeld niet enkel voor de kerk in haar geheel, maar ook voor elke ware kerk of gemeente in het bijzonder, en zelfs voor de onderscheiden gelovigen en die tot 's Heren gemeente behoren, persoonlijk, die in zeer verschillende toestand kunnen verkeren, inwendig en uitwendig”. —

(Blz. 50)

Tot zover prof. Greijdanus.

Wij vragen: als Christus zelfs Laodicea (en welke buitengesloten vrijgemaakte kerk wilt u daarmee vergelijken?) wel dreigt uit te spuwen uit Zijn mond (vers 16), doch tevens blijft nodigen en lokken (vers 19-21), terwijl Hij, blijkens de kerkgeschiedenis, nog vele, vele jaren *gewacht* heeft Zijn dreiging uit te voeren, hoe valt dan het huidige buitensluiten van gemeenten op de *Bijbel* te baseren?

Uw suggestie dat de vroeg-christelijke gemeenten (waartoe u dus ook de gemeente van Openb. 2 en 3 en 1 Cor. rekent) minder inzicht in de Heilige Schrift hebben gehad in vergelijking met „de hedendaagse kerken” achten wij ten enenmale onhoudbaar.

Wij geloven veeleer het *tegendeel*.

Als wij opmerken —

1. Dat bijna alle brieven van Paulus, Petrus, Johannes, Judas en Jacobus een gedegen Schriftkennis bij de lezers van deze brieven als vóór-ondersteld aannemen (zie bijv. de vele verwijzingen naar het

Oude Testament, óók in de brieven aan de Corinthiërs).

2. Dat bijv. in Corinthe tijdens de „onderlingen bijeenkomsten” (verg. Hebr. 10 : 25) ieder op zijn beurt mocht profeteren, dus spreken vanuit het Woord, de een met een psalm, de ander met een onderrichting (1 Cor. 14 : 26, 29, 31).

3. Dat de gemeente van Efeze valse apostelen met het Woord wist te ontmaskeren (Openb. 2 : 2).

4. Dat de gemeente van Thyatira moest vasthouden wat zij had, („Het zuivere en volle Evangelie” - K.V. Greijdanus) totdat Christus zou komen.

5. Dat ook van de gemeente van Filadelfia kon worden gezegd dat zij het Woord van Christus („dat Evangelie van 's Heeren Kruis” - K.V. Greijdanus) standvastig had bewaard — dan breekt heel uw these stuk op de duidelijke getuigenissen, die de Bijbel zelve ons geeft. Wie heeft dan *het laatste woord*?

Wij staan trouwens als kerkeraad uitermate huiverig tegenover uw idee over kerken die zoveel „verder” zijn gekomen dan de gemeenten van Klein-Azië en Corinthe waarover het Nieuwe Testament ons verhaalt.

In welk opzicht meent u dat de kerk van nu „verder” gekomen is? Verder in geloof en liefde? Verder in heiliging des levens? Het valt te vrezen dat achter deze vooruitgangsgedachte een brok theologie zit. Men meent dat de kerk rijker geworden is, omdat ze haar dogma steeds meer heeft uitgebouwd, en steeds meer „waarheden” toevoegt aan het geheel.

Broeders, kán hier geen Roomse zuurdesem naderen?

Bavinck merkt bijv. in zijn dogmatiek (IV, blz. 582) op dat bij Rome het geloof is „een toestemming aan allerlei geopenbaarde waarheden, die artikelsgewijze kunnen opgeteld worden en in de loop der tijden in aantal zijn toegenomen”.

„Maar aldus *Bavinck* de Reformatie vatte het geloof op als een persoonlijke aanvaarding van Jezus Christus als Heiland en Zaligmaker. Hier was een optelsom van artikelen, wier kennis en toestemming ter zaligheid nodig was, niet mogelijk meer. Het geloof is een persoonlijke verhouding van de mensen tot Christus”.

En onze Catechismus spreekt van „alles voor waarsachtig houden, dat ons God in Zijn Woord geopenbaard heeft”. (Zondag 7).

Kijk, broeders, daarom grepen wij naar 1 Cor. en Openb. 2 en 3! Omdat ook ten aanzien van *kerkbejegening* „de gehele wijze des dienstes, dien God van ons eist, aldaar in het lange beschreven is en het den mensen niet geoorloofd is anders te leren, dan ons nu geleerd is door de Heilige Schriften”. (art. 7 N.G.B.).

Uw oordeel dat wij de leiding van Christus' Geest in de kerkhistorie zouden elimineren wijzen wij af. Want onze hoogste Profet en Leraar heeft van deze Geest aldus gesproken:

„Hij zal u alles leren en u alles in herinnering brengen wat Ik u gezegd heb” (Joh. 14 : 26b, Will. vert.).

De Geest leidt steeds weer *terug* naar het Nieuwe Testament, dus ook naar 1 Cor. en Openb. 2 en 3.

Dat is juist altijd het wezen van alle ware kerkreformatie geweest!

Luther en Calvijn keerden *terug* naar Paulus en Johannes, en alzo tot Christus.

Gaarna willen wij toestemmen dat gemeenten door jarenlange omgang met de Here en Zijn Verbondswoord kunnen groeien en toenemen in geloofs-kennis en geloofs-inzicht. De Schrift spreekt van een „toegroei naar Christus” (Efez. 4 : 15), een „opbouw van Christus' lichaam”. (Efez. 4 : 12). Maar wij geloven niet in een eeuwen-omspannend kerkelijk ontwikkelings-proces zodat „de hedendaagse kerken” een dusdanige *hoogte* zouden hebben bereikt dat zelfs vergelijking met de gemeenten van Klein-Azië en Corinthe niet meer toegestaan is in deze tijd.

Als men 1944 op één lijn mag stellen met de uitleiding uit Egypteland of met de terugkeer der ballingen uit Babel, zouden wij dan niet *rechtstreeks* uit het Nieuwe Testament bejegening-normen mogen aflezen voor het blijven vasthouden van „kandelaren” en „sterren”, gemeenten en dienaren? Als men de huidige classis-situatie mag vergelijken met de Richtertijd uit het Oude Testament (Richt. 21 : 25) zouden wij dan uit Paulus' bejegening van de gemeente van Corinthe niets mogen afleiden om de volle gemeenschaps-oefening met de huidige, *buitengesloten* vrijgemaakte kerken te blijven *bestendigen*? Ook al treft ons een kerkelijk vonnis?

Broeders, ten aanzien van uw besluit en brief merken wij nog het volgende op:

1. Uw opsomming van zinsneden uit onze brief aan de gemeente hebt u zonder meer overgenomen van

onze aanklagers zonder in rekening te brengen wat daaromtrent in onze volgende stukken was opgemerkt. U ontving toch 7 bijlagen?

2. Terzake van ons appelleren delen wij u mede:

a. Tegen de Synode-besluiten 1967 (Acta, art. 16, 18 en 162) zijn wij in appèl gegaan bij de G.S. van Hoogeveen door het indienen van een revisie-verzoek (d.d. 8 maart 1969).

b. Tegen uw besluit betreffende Gorkum (ds. Koers) zijn wij óók in appèl gegaan bij de G.S. 1969, ons aansluitend bij het appèlschrift van ds. Van Atten (Voorl. Agendum, punt II-G-17a). Wij corrigeerden ons aanvankelijk besluit (om naar de P.S. te gaan) mede op advies van enige ondertekenaars met het tegen ons ingediend bezwaarschrift.

c. Inzake Langerak kunnen wij pas in appèl gaan als uw definitieve *eind-besluiten* bekend zijn.

3. Voor Gods Aangezicht leggen wij neer:

a. Uw beschuldiging van zonde tegen het 9e gebod.

b. Uw beschuldiging van trouw-breuk. We verwijzen u naar hetgeen wij daaromtrent schreven aan onze aanklagers. (Zie de u verstrekte bijlagen.)

c. Uw beschuldiging dat wij *de Schrift* en *de Belijdenis* zouden hebben *verlaten*. Hier gaan wij ons zelf niet meer verdedigen. De Heere moge ons oordelen (1 Cor. 4 : 3 en 4).

4. Uw oproep tot appellanten om te „handelen” kunnen wij slechts kwalificeren als opwekking tot scheurmaking.

5. Als wij geen *voorwaarden* mogen stellen voor kerkelijk samen-gaan, zijn wij ten opzichte van onze synodale broeders en zusters sedert 1948 wel bijzonder „tyranniek” geweest (om uw uitdrukking te gebruiken).

6. Uw aanmerking op het door ons gebruikte woord „ex-communicatie” is gezocht. Uit het verband bleek duidelijk hoe deze term was bedoeld. U spreekt toch zelf van „buiten-sluiten”?

7. Broeders, wij handhaven onze verklaring van 1 januari 1969. Handelend overeenkomstig deze verklaring zijn wij voor u *niet* acceptabel. Zie uw vonnis over *Vianen*.

Wij geven de twist-zaak tussen u en ons over aan de Rechter van hemel en aarde: Hij richte hier.

Wij willen stil zijn en Hem verbeiden (Ps. 35 : 5-7). Wij wachten tot Hij kentering werke in de geest die thans het kerkverband beheerst.

„De ogen houdt ons stil gemoed
Opwaarts om op God te letten...”

Want Hij verandert tijden en stonden (Dan. 2 : 21a)!

Namens de kerkeraad,
G. van 't Hof, praeses,
G. van Meerkerk, scriba.

Adres: Albrechtplein 33.

Citaat - Janse

„Wij belijden de oude waarheid van Gods Woord, die de eerste Christelijke kerken al *volledig* profetisch hebben beleden en *daar komt niets bij*.”

Johannes schreef aan de kerken: Gijlieden weet alle dingen, dat is: gij weet er door den H. Geest alles van in de strijd tegen de Antichristen in de kerk. 1 Joh. 2 : 20.

En dat blijkt heel de kerkgeschiedenis door. Er is sinds de dagen van Johannes *geen nieuwe waarheid bijgekomen*.

De Banier van Gods Woord, naar de belijdenis van de „Apostolische geloofsbelijdenis”, is het eigendom van *de apostolische oecumenische kerk van alle eeuwen*.

En onze Gereformeerde belijdenisschriften getuigen van wat Johannes en Petrus reeds beleden, nl. Gods Woord, dat *volkomen*, afgesloten, openbaring is.

Er is in de kerkgeschiedenis geen ontwikkelings-proces der waarheid Gods.

Ook nieuwe belijdenisschriften zullen opnieuw belijden, *wat de kerk vroeger al wist*, maar dan nu speciaal gericht tegen een dwaling, die de kerk bedreigt — of reformatorisch tegen de afval van de waarheid in de kerk.

Maar dat nieuw — en opnieuw — belijden is geen

„ontwikkeling der waarheid”, geen doorgaande „openbaring”.

Er is wel ontwikkeling in het *wetenschappelijk* uitzetten dezer waarheid.

In de *theologie* moet telkens weer nieuw werk verschijnen. Voor haar geldt het woord: als een wijze zou menen, dat hij de werken des Heren alle zou weten, dan zal hij het nochtans niet weten.

Dat geldt voor elke *wetenschap*.

Gij weet alle dingen, kerk van Christus, in uw *profetisch* belijden. Daar komt niets bij, dat vroeger onbekend was.”

—o—

„De ganse Christelijke Geloofsbelijdenis was in de Christelijke gemeenten van de eerste eeuwen al in beginsel evenzeer bekend als bij ons. Er is zelfs reden om te veronderstellen, dat men toen profetisch de leer der kerk, waarvoor men martelaar werd, *beter verstonde dan thans*.”

(A. Janse - *Rondom de Reformatie* - pag. 6-7-73).

INGEZONDEN

„Zomer-Ontmoetingsavonden”

Op veel plaatsen van ons land worden — ten behoeve van vakantiegangers — ontspanningsavonden gegeven.

Het programma wordt veelal eenvoudig gehouden en heeft met „Kunst” (met grote „K”) niets gemeen.

In de provincie Utrecht-Oost is de gedachte opgekomen om een dergelijke avond te organiseren.

Momenteel wordt gezocht naar een plaats van samenkomst, terwijl de datum waarschijnlijk zal vallen tussen 20 juli en 10 augustus.

Het programma zal omvatten samenzang, zonder of met verbindende tekst, orgelspel, terwijl het ook in de bedoeling ligt, als iemand een plaat of band wil laten draaien, met koor-, orgel- of orkestwerken, daartoe gelegenheid zal zijn.

Het evangelische karakter moet wel sterk naar voren komen, zodat het geschikt is voor allen, zowel in de onmiddellijke omgeving wonenden, als tijdelijk aldaar vertoevende vakantiegangers.

In deze tijd van kerkelijke moeiten en zorgen kan het zegenrijk zijn elkander te ontmoeten, waar eens gelegde banden worden versterkt en nieuwe contacten worden gelegd.

Als de hier weergegeven gedachte aanleiding geeft, dat in verschillende plaatsen zgn. streek-zomeravonden worden georganiseerd, is de moeite van het schrijven van dit ongekomen stuk rijkelijk beloond.

Zij, die op een of andere wijze sympatiseren, nieuwe tips willen geven, of medewerken, hetzij muzikaal of vocaal, om dit plan te realiseren worden verzocht contact op te nemen met: H. E. van den Berge, Walkartweg 19, Zeist.

Ook voor verzoeknummers (ps., gez. of lied) wordt ruimte overgelaten, zodat het wordt: een programma door allen en voor allen.

28STE VERANTWOORDING

GIFTEN BIJBELS BR. VAN DEN BERG

Sedert de vorige verantwoording mocht ik ontvangen van J.S. te A. (N.M.B.) f 20,—; van A.A. te R. (805293) f 10,—; C.W.A. te S. (482200332) f 25,—; C.J.B. te R. (706419) f 10,—; W.G.F.v.H. te V. (1093165) f 10,—; Geref. Kerk te B. (Vlaer en Kol) f 343,82. Totaal f 418,82.

We eindigden de vorige verantwoording met f 9.011,82. Daar komt dus bij f 418,82. Daarmee komt het totaal op f 9.430,64.

Hartelijk dank.

Giftten voor dit doel kunnen overgemaakt worden op giro 59480 van Amro Bank N.V. te Schoonhoven t.g.v. H. Amelink, met als bijschrift „Bijbels br. v.d. Berg”. A.

BOEKBESPREKING

„Cocktail”, periodiek voor en door leden en reünisten van de V.G.S. „Hendrik de Cock”.

De redactie kreeg enkele nummers toegezonden van bovengenoemd orgaan met het verzoek enige aandacht aan dit periodiek te besteden. Hetgeen bij dezen geschiedt.

„Cocktail” doet dienst als contactblad, en als zodanig zal het een nuttige functie vervullen. Het is wat primitief gestencild, en dat is wel eens spijtig omdat sommige artikelen een drukpers waard zouden zijn. Uiteraard zijn de meeste opstellen wat schetsmatig, en ze variëren van kolder (soms) tot ernst (meestal). Een paar titels: De betekenis van het christendom in deze wereld; Godsgeloof, een riskante bezigheid; De saecularisatie van de gereformeerde student; Over het Calvinisties beginsel van Dagobert Duck; De toekomst van de Verenigde Naties; Jacques Brel; Kierkegaard.

Het moet mij van het hart dat ik het betreure dat de V.G.S.-en blijkbaar niet tot een landelijk studentenblad kunnen komen. Vroeger heeft „Fax” bestaan, maar is nu allang ter ziele. Daarna heeft „Lucerna” getracht om bijdragen van studenten op te nemen; er werden 20 pagina's per jaar eigen kroniekruimte aangeboden en er werd een studentenredacteur aangesteld. Van deze mogelijkheid is echter nauwelijks gebruik gemaakt. Desgevraagd verklaarden de studenten steeds dat de schrijflust minimaal was, doch dit huisorgaan van de Groningers met hun spreekwoordelijke zuinigheid in woorden bewijst het tegendeel. Durven de studenten zich alleen maar binnenskamers te uiten, en prefereren ze een afgesloten gemeenschap?

Een redactioneel artikel over het „Appèl” geeft een andere indruk: de redactie vraagt zelfs om reacties. Hoewel ik niet weet of daar ook „buitenstaanders” mee bedoeld zijn, zou ik wel even op dit artikel in willen gaan, vooral omdat het de gevoelens van studenten omtrent de kerkelijke situatie weerspiegelt.

De redactie zegt namelijk: „het Appèl ademt de geest van een generatie die de onze niet is: een zekere weemoed naar vergane gereformeerde glorie, met een ernstig besef dat wegen die 25 jaar geleden werden opgebroken te moeten heropenen. Vergeten schijnt echter dat de generatie tot ongeveer 30 jaar geen historische banden heeft met enige andere kerk dan waar ze zelf lid van is”. Vervolgens betoogt de redactie dat kerkelijke organisaties vastgeroest zijn in oude structuren, en intussen het geloof van vele jongeren fruiken en kapotdrukken. Hier zit een stuk verburgerlijking en individualisme in, die waarachtige gemeenschap en vernieuwing in de weg staan. Daarom heeft het volgens de redactie geen zin om op te roepen tot organisatorische eenheid; er moet iets gedaan worden om de mens uit zijn isolement te halen. De schrijvers denken dan aan nauw wezenlijk contact met andere christenen b.v. door bijbelkringen en huisgemeenten.

Het lijkt me goed deze stem van jongeren door te geven. Ik geloof dat de bedoeling van het Appèl dichter bij de gevoelens van deze studenten ligt dan zij menen. In het Appèl gaat het niet om restauratie van oude gereformeerde bolwerken, maar om de vraag naar een veranderde mentaliteit. Het ging de opstellers primair om de innerlijke houding ten opzichte van medechristenen buiten eigen kring, een houding waarin de geestelijke verbondenheid in Christus beleefd, maar ook gehonoreerd wordt. Ons isolement en onze onderlinge twisten worden in het Appèl juist aangewezen als een gevolg van het ontbreken van katholiceitsbesef.

Het redactionele artikel toont wel aan hoe sceptisch vele studenten staan ten opzichte van de traditionele kerkinstituten. Zij verwachten er niets meer van en voelen zich erbuiten staan; tegelijk zoeken ze naar reële geloofsgemeenschap. Toch rijst de vraag of ze de oplossing zoeken in de goede richting. Ik vrees dat zij hun contacten zouden gaan zoeken met medechristenen die zij zelf selecteren; daar kan veel stichting van uitgaan, maar dat is de kerk niet. Voor een club zoeken we leden uit; in de kerk zet Christus conservatieve en progressieve, domme en slimme christenen bij elkaar. Ik dacht daarom dat het juist is wanneer christenen, staande voor dezelfde problemen, samen vanuit het gemeenschappelijk geloof trachten een oplossing te vinden.

Iedere groep die zich eerst apart opstelt en vervolgens de anderen gaat oproepen tot eenheid, geeft zichzelf niet veel kans op gehoor, en terecht. Onze woorden over de eenheid aller gelovigen behoren met daden wáár gemaakt te worden, anders worden ze voor kennisgeving aangenomen. Als de redactie van „Cocktail” deze overtuiging zou delen, deelt ze ten diepste de bedoeling van het Appèl. Laten de ouderen in hun streven naar meer wezenlijke gemeenschapsoefening

dan ook de studenten niet apart laten staan, omdat ze zo kritisch of wantrouwend zouden zijn!

P. G. Smelik

Prof. Dr. Herman Ridderbos, *De Pastorale Brieven* (in de reeks Commentaar op het Nieuwe Testament, aangevraagd door Prof. Dr. S. Greijdanus † en Prof. Dr. F. W. Grosheide), Kampen (J. H. Kok), 1967. Prijs geb. f 27,50.

Wie het hier te bespreken werk legt naast wat als zijn naaste voorganger kan worden beschouwd (Bouma's commentaar in de Van Bottenburg-reeks) ontdekt aanstonds enkele in het oog springende verschillen. Van de een wat onrustig beeld veroorzakende overzichtelijker gedrukt. Wat belangrijker is: het comvete griekse letter is men afgestapt. De daar nogal vol gestouwde bladspiegel is hier ruimer opgezet en mentaar is pericoopsgewijs onderverdeeld in a) een samenhangende verklaring (o.a. een nederlandse weergave bevattend) die ook voor niet met de grondtekst vertrouwde lezers toegankelijk is, en b) een aantal noten waarin op kwesties die de interpretatie van de griekse tekst raken wordt ingegaan (inspringend en compacter gedrukt). Ik acht met name deze laatste opzet een verbetering. We krijgen zo een bijbelverklaring die voor brede lagen van ons volk bruikbaar wordt, en die tegelijk wetenschappelijke verantwoording geeft van de voorgedragen opvatting.

In het afgelopen vergaderseizoen hebben wij op onze mannenvereniging de pastorale brieven goeddeels behandeld. Dit bood een goede gelegenheid het onderhavige werk op z'n waarde te toetsen. Ik heb veel waardering. Het commentaar is helder en zakelijk. In doorgaans sobere bewoordingen wordt uit de doeken gedaan, wat de apostel bedoelt. Ook in de noten op de griekse tekst heeft de auteur zich gelukkig beperkt tot wat hij essentieel achtte voor het recht verstaan. Van een neiging, die men soms in commentaren tegenkomt, om van alle woorden iets te willen zeggen en de tekst te misbruiken als kapstok voor geleerde verhandelingen, blijkt hier niets. Ook ben ik niet gestoten op dogmatisch vooroordeel dat filologische argumentatie hinderlijk doorkruisen kan.

Natuurlijk blijven er details ten aanzien waarvan men van den auteur van mening verschilt, of waar men een andere precisering zou wensen. Ik noem er enkele.

1. In mijn artikel 'De betekenis van 'Gods' in enkele nieuwtestamentische verbindingen' (Opbouw X 23, 24) sloeg ik voor onder 'mens Gods' (I 6, 11; II 3, 17) te verstaan wat Paulus elders aanduidt als „nieuwe mens”. (Ik zie, dat Ridderbos mijn twijfel t.a.v. een afhankelijkheid van de gelijklopende verbinding in de LXX deelt). Men moet echter naar mijn mening bij de interpretatie van de pastorale brieven vaker bedacht zijn op de mogelijkheid dat men in ongewone bewoordingen toch met bekende zaken te doen heeft. Zou men b.v. in I 1, 5 'to telos tēs parangelias' ('het doel van het gebod' Ridderbos) niet kunnen opvatten als 'het volbrengen van het gebod'? De uitdrukking zou nl. wel eens een parallel kunnen zijn van 'plērōma nomou' (Rom. 13 : 10): ter adstructie zou ik naast elkaar willen leggen Hand. 13 : 25 'eplērou ton dromon' en 2 Tim. 4 : 7 'ton dromon teteleka'. Teveel heeft men m.i. over het hoofd gezien, dat 'telos' als nomen actionis bij 'telein' kan fungeren, zo b.v. m.i. in h.Merc. 462 en Hom. II. XXI 450 (zie daarover mijn artikel over het woord in kwestie, Mnemosyne 1963, p. 356 vlg.). 'Telesis' komt maar uiterst zelden voor. Ongeveer zo staat het ook met 'gelasis': de functie daarvan vervult 'geloos'. Een uitspraak als welke ik hier meen te lezen is zeker denkbaar in een passage waar Paulus zich verzet tegen farizees beïnvloede 'leraars der wet' (vs. 7). Mogelijk past de hier gegeven sleutel ook op Rom. 10 : 4.

2. In het sub 1 genoemde artikel maakte ik erop attent, dat 'Gods' (in de specifieke betekenis 'nieuwtestamentisch') afwisselt met 'waar'. Graag had ik nog eens een onderzoek over 'waar' en 'waarheid' in het N.T. willen laten volgen. Het is er nog steeds niet van gekomen. Nu alvast dit: t.a.v. I 4, 3 schrijft Ridderbos: „De epexegetische toevoeging 'kai epegnookosin tēn alētheian' spreekt van de implicaties van het christelijk geloof, i.c. van het weten aangaande Gods werk en bedoeling ook met de natuurlijke dingen”. Ik vraag mij af, of 'waarheid' hier toch niet de praegnante zin heeft van 'de in Christus gekomen Godsopenbaring' in tegenstelling tot de oudtestamentische, vgl. Joh. 1 : 17. De kwaal van de door Paulus bestreden is o.a., dat ze blijven binden aan oudtestamentische spijswetten. Ik wijs in dit verband op Gal. 2 : 14. Als Petrus en Barnabas zich weer de oudtestamentische leefregels laten opleggen, zegt Paulus, dat ze 'niet de rechte weg bewandelen naar de waarheid van het evangelie'. Opvallend is ook de verbinding 'in geloof en waarheid', 1 Tim. 2 : 7, waarbij voor de praegnante betekenis van 'geloof' m.i. te verwijzen ware naar Gal. 3, met name de verzen 12 en 23.

3. In I 1, 4 vinden we het moeilijke woord 'oikonomiah', verbonden met 'theou' en nader gekwalifi-

ceerd als 'ten en piste'. Ridderbos vertaalt: „een door God gewilde leiding in het geloof”. Na wat ik zojuist heb gezegd zal het niet bevreemden, dat ik er toe neig, gezien de dubbele toevoeging ('Gods' en 'in geloof') deze 'oikonomia' gelijk te stellen met die welke Paulus in Ef. 1 : 10 noemt 'de oikonomia van de volheid des tijds'. Ik zou in verband met de context in Efeze ('alles in Christus onder één hoofd brengen') onder deze 'economie' willen verstaan die 'inrichting van het huis' Gods (d.i. van Zijn gemeente) waarvoor als grondregel geldt: 'één is uw meester, Christus, en gij zijt allen broeders', Matth. 23 : 8. We hebben in dit laatste Schriftwoord te doen met een typisch anti-farizees gebod van Christus: ieder koos zich een leider, elke farizeeër had zijn aanhang. Trouw aan Christus' woord verzet Paulus zich tegen elke vorm van terugval in dit kwaad, tegen elke 'bevoogding' door wetslraars, ieder met eigen voorschriften, wat de versplintering der gemeente in partijen tot gevolg heeft. (Denk ook aan 2 Cor. 3). Waarschijnlijk hebben in de partij-vormende propaganda van zulke wetslraars (vs. 7) stam-boomspeculaties van Joodse origine hun functie gehad, al weten wij niet meer, welke.

Er zou over meer details te spreken zijn, doch ik wil het hierbij laten.

Wat het werk als geheel betreft: hartelijk aanbevelen!

D. Holwerda

KERKNIEUWS

BEROEPEN: te Middelburg: ds. P. Schelling te Wetsinge-Sauwerd; te Delfzijl: ds. J. J. de Vries te Nijkerk; te Houwerzijl: ds. B. de Vos te Ten Boer.

AANGENOMEN: naar Doorn: ds. K. B. Holwerda te Zalk en Veecaten; naar Avereest-Dedemsvaart: kandidaat M. H. Sliggers te Haarlem.

BEDANKT: voor Ommen: ds. K. J. Kapteyn Jzn. te Overschild en Appingedam; voor Hoek, Oosterwolde-Smilde, Musselkanaal-Valthermond, Marum-Kornhorn, Blija, Niezijl-Kommerzijl, Zuidwolde (Gr.), Noordbergum, Grootegast, Middelstum en Kantens: kand. M. H. Sliggers te Haarlem.

ZOETERMEER. Een aantal leden der gemeente te Zoetermeer heeft zich onlangs tot de kerkeraad gewend met een aantal bezwaren tegen zijn beleid, o.m. het laten voorgaan van predikanten die de „Open Brief” ondertekenden, of die buiten het kerkverband waren komen te staan. Toen de kerkeraad hun bezwaren niet kon overnemen, hebben zij zich aan zijn tucht onttrokken en hebben zij de gemeente opgeroepen tot huisgodsdienstoefeningen. Ook hebben zij zich tot de classis 's-Gravenhage gewend met een vraag om hulp en advies naar art. 38 K.O.

G.S. HOOGEVEEN. In de zitting van vrijdag 30 mei jl. handelde de generale synode over het contact met de kerk te Monte Alegre (Brazilië) zonder tot een beslissing te komen. In de vergadering van woensdag 4 juni jl. werd het reglement en de benoemingsbrief voor docenten aan de Theologische Hogeschool door de synode vastgesteld. Tevens werden de bezwaren van de kerk van Maassluis tegen deputaten-curatoren, in verband met de wijze waarop de zaak van de bijeenroeping van deze synode aan de kerken is voorgelegd, afgewezen. De rest van de week werd in commissie-verband vergaderd.

HOOGEVEEN. Onder auspiciën van de Geref. Kerk te Steenwijk zullen D.V. 15 juni a.s. kerkdiensten worden gehouden in het „Oranje-Groene Kruisgebouw” aan de Buizerdlaan. Aanvang der diensten 9.30 uur, voorganger ds. Stolk van Dronten en 19.00 uur, voorganger ds. Mulder van Kampen.

Wij zijn maar met weinig broeders en zusters; we menen echter niet anders te mogen handelen. We willen achter de uitgestoten gemeenten en predikanten staan en weer komen tot Vrijgemaakt Gereformeerde kerkdiensten. Niet alle Vrijgemaakten in Hoogeveen keuren de harde liefdeloze geest goed, die de kerken scheurt. Deze geest, die hier brutaal naar voren kwam in de geheime Drentse instructie en die nu op de Generale Synode hier haar kwade vruchten toont. We willen een dringend beroep doen op de predikanten en de gemeenten ons te helpen met preekvoorziening. Dit is een nijpend probleem voor ons en dat zal waarschijnlijk binnenkort in veel andere plaatsen ook het geval zijn. We hopen dat dit probleem binnenkort op een landelijke contactdag van buiten het verband geraakte kerken besproken en geregeld zal worden. Intussen hopen we niet tevergeefs een beroep te doen op de gemeenten en hun predikanten. We hebben behalve op 15 juni nog geen voorziening. De avonddiensten zijn gesteld op zeven uur in de verwachting, dat dit meer mogelijkheden schept. De morgendiensten kunnen

in overleg geregeld worden. Gaarne opgave aan L. Bolhuis, Bosboomstraat 23 te Hoogeveen tel. 05280-4395.

APELDOORN. (Wijziging van kerkgebouw en diensten). Vakantiegangers in Apeldoorn e.o. worden verzocht er nota van te willen nemen dat uitsluitend Diensten worden belegd om 8.30 uur en 18.30 uur in de Brinklaankerk, Brinklaan 46, hoek Nieuwstraat.

Met dank aan de HEERE delen wij U mee dat wij op zaterdag 7 juni werden verblijd met de geboorte van een zoon,

GERRIT JOHAN
(Gertjan)

broertje van Egbert en Wilma.

B. Klaassen
A. J. Klaassen-Hietland

Gees, Goringdijk 2.

Romeinen 8 vers 30 B.

Voor ons geheel onverwacht nam de Heere tot Zich mijn lieve man, onze beste broer, zwager, oom en schoonzoon

BARTHUS BOS

in de leeftijd van 41 jaar.

Uit aller naam:

V. Bos-Bakker

Utrecht, 6 juni 1969.
Livingstonelaan 269.

Geen bloemen.

De teraardebestelling heeft inmiddels plaats gehad op de Nieuwe Begraafplaats te Leerdam.

Onze Vader heeft onze broeder en vriend in Jezus Christus

BARTHUS BOS

op 6 juni onverwacht tot Zich genomen.

„Als één lid lijdt, lijden alle leden mede, als één lid eer ontvangt, delen alle leden in de vreugde”.

(1 Cor. 12 : 26)

De Meern:	G. J. J. Drenth T. Drenth-Sluijs
Groningen:	G. A. Hanemaaijer J. Hanemaaijer-Kortleever
Utrecht:	H. W. Knol P. Knol-van der Wal P. Smit G. Vel Tromp W. A. Vel Tromp-Voogt

Verlost uit zijn lijden en ingegaan in de rust zijns HEREN, mijn lieve man, onze geliefde vader en grootvader

GEERT EGBERT HEETEBRIJ

op de leeftijd van 64 jaar.

2 Tim. 4 : 7 en 8.

Meppel:	V. Heetebrij-Kisjes
IJmuiden:	C. Heetebrij
Ede:	A. Heetebrij K. B. Heetebrij-Bouma
Grand Rapids, Mich., U.S.A.:	F. A. Bakker-Heetebrij F. F. Bakker
Eindhoven:	J. C. G. Heetebrij G. J. Heetebrij-de Leeuw En kleinkinderen

Meppel, 10 juni 1969.
Thorbeckelaan 56

De begrafenis is bepaald op zaterdag 14 juni a.s. te 12.00 uur, vanuit de aula op de Algemene Begraafplaats te Meppel.

Aanvang der rouwdienst te 11.30 uur.

Zij, die met ons de plechtigheid wensen bij te wonen, worden verzocht te 11.20 uur in de aula aanwezig te zijn.

Na de begrafenis is in de koffiekamer gelegenheid de familie te condoleren.

Wegens omstandigheden te HUUR

nieuwe mobiele bungalow

op prachtig rustige camping aan de Overijsselse Vecht, zwem- en visgelegenheid.

Telefoon Camping 05295 - 293,
Bedrijfsleider D. Wijkhuizen, telefoon 05203 - 373.

Te huur Den Haag
20 minuten van strand

ééngesinswoning

met 6 slaapplekken.
Van 12 tot 26 juli. f 125,- per week.

T. de Jong, Steenzicht 18, Den Haag.

Openbare vergadering

D.V. WOENSDAG 18 JUNI A.S. in een van de zalen van hotel de Rozenboom, Brinklaan 86 te Bussum.
Aanvang 's avonds 8 uur.

Spreker: Ds. G. Janssen,
Geref. Pred. te Amsterdam-W.

Onderwerp: „Waar blijft de Vrijmaking?”

Er is ruime gelegenheid voor discussie.

CHR. NAT. MAVO MIDDENMEER
Dr. Colijnstraat 18, tel. 02270 - 546.

GEVRAAGD een

MAVO-LERAAR

Frans 22 uur - Engels 18 uur.

Deze functies zijn desgewenst met biologie, aardrijkskunde of natuurkunde tot een volledige betrekking te maken.

Onze gemeente kent geen woningprobleem.
Eensgezinswoningen - lage huur.

Brieven z.s.m. aan de directeur der school, H. Oosterkamp, Dr. Lovinkstraat 18, Middenmeer, tel. 02270 - 524.

Openbare vergadering

op VRIJDAG 20 JUNI A.S. in het Christelijk Lyceum te EMMEN. (Baander 23, zijweg van westelijke rondweg).
Aanvang 's avonds 8 uur.

Spreker: Ds. G. Janssen,
Geref. Pred. te Amsterdam-W.

Onderwerp: „De poort gesloten”.

Ook de broeders en zusters uit andere plaatsen zijn hartelijk welkom.

DEZE IS JEZUS, DE KONING DER JODEN

en

STAAT HET DUIZENDJARIG RIJK IN VERBAND MET HET VOLK VAN ISRAËL ?

Israël op weg naar zijn herstel blijft van nu het centrum der wereldpolitiek!

Prijs elk f 1,-.

Uitgave

Comité tot verbreiding van de Waarheid der Schriften.
Rotterdam. Giro 346974.

ZALK (bij Zwolle en Kampen)

Het bestuur van de Chr. Nat. School vraagt i.v.m. benoeming van een onderwijzer tot leraar Engels, per 1 sept. of een nader overeen te komen datum,

een ONDERWIJZER

bevoegd voor j en r en met belangstelling voor de nieuwere didactiek.

Ned. Herv., Geref. (vrijg.) of Chr. Geref.

Mooie nieuwe school met moderne leermiddelen.

Prettige bevolking.

Brieven aan en inlichtingen bij het hoofd, J. C. van Rietschoten, Burg. v. Vleutenstraat 10, tel. 05203 - 223.